

ИЛЮЗОРНИЯТ СВЯТ НА ФИЛМА В ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ ПО НЕМСКИ ЕЗИК

Айля Илиязова

THE ILLUSORY WORLD OF THE FILM IN THE FOREIGN LANGUAGE TEACHING OF GERMAN

Aylya Iliyazova¹, Shumen University, Bulgaria

<https://doi.org/10.46687/BGZC3750>

Abstract: *The role of the film in German foreign language learning is examined in this study from three different perspectives: language learning (sprachbezogenes Lernen), (inter)cultural learning (kulturbezogenes Lernen), and media learning (medienbezogenes Lernen). The three layers, in turn, are stratified through the following specifics of the film and the expected results in learning German as a foreign language: 1. The film contributes to the formation and development of the fifth skill, das Hör-Seh-Verstehen 2. It provokes personal reactions, emotions, and positions. 3. The film is an authentic cultural product. 4. It offers authentic language examples (dialects, language variants, etc.). 5. It offers communicative situations (from professional fields, everyday communication, different layers of society, etc.). 6. It develops media competence. 7. It contributes to the process of intercultural learning by stimulating the formation of intercultural competence and the skill of “change of perspective”. 8. The film shows reality through the focus of country information (landeskundliche Realität). 9. Moreover, the film presents examples of “body language” in culturally specific communicative situations (compensatory competence). Several main conclusions can be drawn: a large number of exercises contribute to the development of both strategic and compensatory competence. The specific strategy of “Knowing” is also embedded in the concepts of the authors of the reviewed teaching systems, aimed at developing the skill of looking and listening comprehension. When working on the films, four thematic areas were identified in the German as a foreign language teaching systems: Sprache (Language), Beruf/ Arbeit (Occupation/Work), Umwelt (Environment) and Musik (Music). Films in all three learning systems provoke a personal position.*

Key words: *film, foreign language learning, competences, Common European Framework of Reference, learning systems in German*

Насоченият към действията подход в чуждоезиковото обучение, както и общата концептуална рамка за изучаването на чужди езици създават условия, които насърчават авторите на учебници да прилагат

¹ Assoc. Prof. Aylya Iliyazova, PhD, is a lecturer at the Faculty of Humanities, *Konstantin Preslavsky* University of Shumen. Her research interests focus on the methodology and didactics of teaching German as a foreign language. Neurolinguistics, psycholinguistics, and cognitive science are also among her fields of study. Email: a.iliyazova@shu.bg

Copyright © 2024 Aylya Iliyazova

Article history: Received: 29 June 2024; Reviewed: 29 September 2024; Revised: 10 October 2024; Accepted: 26 October 2024; Published: 28 November 2024

This open access article is published and distributed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Общата европейска референтна рамка и заложения в нея подход. Този дейностен подход се основава на езиковите компетентности, като се предлага и конкретна класификация, включваща пределен брой нива (6) на компетентност в чуждоезиковото обучение. По искане на комисията по култура и образование на Европейския парламент през 2013 г. е направено проучване с цел да се установи как „системата за задължително обучение подхожда към изучаването на чужди езици“ (Ende, Bruk, 2013, p. 1, p. 5).

Според това проучване

през 2008 г. е издадена Препоръка на Комитета на министрите към държавите членки относно употребата на Общата европейска референтна рамка за езиците (ОЕРР) на Съвета на Европа и насърчаването на многоезичието с оглед да се призоват държавите членки да приложат ОЕРР в своите образователни системи (Ende, Bruk, 2013, p. 4).

В тази препоръка са предложени и мерки, които да се приложат от съответните органи, които отговарят за чуждоезиковото обучение на различни равнища. Препоръката насочва и към създаването на условия, които да осигурят ефективност при използването на Общата европейска референтна рамка. Предлагат се и конкретни мерки с цел авторите на учебници, изготвящите учебните програми, както и всички други участници в процеса на чуждоезиково обучение да бъдат насърчавани при съблюдаване на отделните аспекти на Общата европейска референтна рамка.

В гореспоменатото проучване се прави и извод, който се отнася до издателите на учебници в изследваните държави членки. Установено е, че

може да се направи разграничение между държавите, в които разработването на учебниците и съдържанието е обвързано с държавна нормативна уредба... и държавите, в които не е налице държавна уредба относно разработването и съдържанието на учебниците. (Ende, Bruk, 2013, p. 7).

Освен това прави впечатление и фактът, че сред изследваните държави има такива, в които издателите са използвали ОЕРР индиректно, като са се позовали на националните учебни програми, а в други държави издателите са имали автономността да решават дали да използват ОЕРР. Към това обстоятелство може да се добави и заключението в това проучване, че има и „държави, в които рамката не се използва изобщо (Нидерландия, Франция и Обединеното кралство – Шотландия)“ (Ende, Bruk, 2013, p. 7).

Как в България се насърчава използването на ОЕРР? В Приложение №17 на Наредба №7 от 11.08.2016 г. за профилираната подготовка ясно е разписано, че учебно-изпитната програма за държавен зрелостен изпит по чужд език е в съответствие с Общата европейска езикова рамка:

Държавният зрелостен изпит включва учебното съдържание за ниво В1 в съответствие с Общата европейска езикова рамка, описано в държавния

образователен стандарт за общообразователна подготовка и в държавния образователен стандарт за профилирана подготовка.²

Сред заложените в ОЕПР цели по отношение на уменията гледане и слушане с разбиране в чуждоезиковото обучение по немски език като чужд се открояват следните очаквани резултати:

A1/A2 – Ученикът може да идентифицира темата в новините, преди всичко в новини по телевизията, които съдържат имена, пояснения за време и място, както и значителна част от интернационализми.

A2 – Ученикът може да разбира основни изказвания в телевизионно предаване, ако то е подкрепено със снимки или определени действия.

B1 – Ученикът може да разбира действието и последователността на събитията **в откъс от филм** или театрална постановка, ако те се подкрепят в много голяма степен от визуални елементи.

B2 – Ученикът може да проследи действието в игрален филм или театрална постановка и да разбира по-голямата част от информацията.

C1/ C2 – Ученикът може да разбира филми, сериали и театрални постановки, дори ако в тях се използва груб разговорен език или фразеологизми (Еуропат, 2001, р. 25).

Едва на ниво **B1** за първи път се споменава използването на филма като мултимедиен материал в чуждоезиковото обучение. По тази причина настоящото изследване има за своя цел да анализира ролята на филма в обучението по немски език като чужд чрез съдържанието на учебни системи по немски език като чужд само на езиково ниво **B1**. Друга основна цел на настоящата разработка е да се направи анализ на упражненията, декомпозирани в отделни видове задачи в обучението по немски език като чужд. Чрез метода на лингводидактическият анализ да се определят компетентностите, които следва да се развият чрез езиковото, межкултурното и медийното обучение: лингвистичната, интеркултурната, социолингвистичната, дискурсната, стратегийната, компенсаторната и медийната компетентност. С помощта на отделните видове задачи при гледане и слушане с разбиране трябва:

- да се насочи вниманието на обучаваните към целта/целите (Какво трябва да се разбере?);

- да се научат обучаваните да се концентрират предимно върху „разбраното“;

- да се научат обучаваните да различават важното от маловажното при извличане на необходимата информация;

- да се развива способността за целенасочено „разширяване на

² https://web.mon.bg/upload/27848/ChE_pril17-N7-2016.pdf, достъп на 02.01. 2024.

разбраното“ чрез умозаклучения, антиципация и развитие на очакванията спрямо продължението на филма/видеосеквенцията;

- да се стимулира целенасочената употреба на стратегии за разбиране;

- да се изисква от обучаваните реакция на гледаното/чутото.

За осъществяването на тези цели в работата се формулират и следните изследователски задачи:

1. Да се разгледа ролята на филма в обучението по чужд език в три насоки: езиково обучение, (между)културно обучение, медийно обучение.

2. Да се проследи как чрез упражненията се работи и върху развитието на стратегии за разбиране.

3. Да се изясни за формирането на кои основни умения в чуждоезиковото обучение по немски език допринася работата „над“ филма.

4. Да се открият сходните тематични области в представените учебни системи по немски език като чужд, които са определили и избора на конкретни филмови заглавия.

5. Да се разкрие жанровото разнообразие на филмите, избрани от авторите на учебните системи по немски език като чужд и как това разнообразие допринася за уникалния профил на всеки тематичен кръг.

Работата с аудио-визуалните медии е представена в ОЕПР като важна дидактическа част от чуждоезиковото обучение (Europarat, 2001, pp. 62 – 63, p. 77). Важността на взаимодействието между визуалния и аудитивния канал на възприемане се подчертава още през 1988г. от Барбара Бихеле (Biechele, 2008, p. 87). За петото умение в чуждоезиковото обучение пише през 1989 г. и Инге Швердфегер, която разглежда работата с филми в обучението по немски език като чужд (Schwerdfeger, 1989, p. 24). Улф Абрахам подчертава важна специфика на филма, както и на различните видове изображения в чуждоезиковото обучение: те провокират лични реакции, емоции и позиция. При това тези емоции стават видими чрез жестове, мимики, движения и пози на тялото (Abraham, 2009, p. 29). В културно-специфични комуникативни ситуации филмите представят примери за функцията на „езика на тялото“, т.е. те допринасят за развитие на компенсаторната компетентност. Рецепцията на филма е процес на интеракция между филма и зрителя. Едит Цайтлингер разграничава понятията „рецепция (Rezeption)“ и „присвояване (Aneignung)“ (Zeitlinger, 2003, p. 80). С понятието „присвояване“ се обозначава приемането на възприетите текстове в контекста на реалния свят на зрителя. В интеракцията между филмовия текст и зрителя възниква „общото трето“ – възприетият текст – който не е идентичен с оригиналния текст във филма. Към основните структури на филма се причисляват естетиката, наративът, реториката,

както и насочването към действие (апелиращата структура) – именно те правят възможен процеса на интеракция с филма (Zeitlinger, 2003, p. 81).

Филмът като мултимедиен материал в час по чужд език стимулира „съвместната игра на множество сетива“ (Lütge, 2012, p. 13, p. 68). Андреас Грюневалд обозначава тази съвместна игра между слушането с разбиране и гледането с разбиране като „симултанно протичащ процес“ (Grünwald, 2009, p. 222). При този процес не винаги всички канали са провокирани в еднаква степен, а често доминира един от тях. Освен това не може да се възприеме и преработи всичко с еднаква прецизност, а се извлича информацията, която ни стимулира най-силно. При това е много важно да не се смесва пасивното консумиране „на“ филми през свободното време със съзнателната работа „над“ филма, която развива не само рецептивни, но и продуктивни умения. Според Стойко Петков „терминът „култура на участието“ контрастира с пасивното медийно потребление“ (Petkov, 2018, p. 21). С работата „над“ филма се цели не само рецептивното възприемане от страна на обучаваните, а се провокира преди всичко процесът на продуциране в езика цел, което ги превръща от пасивни зрители в активни участници (Karbi, Genç, 2020, p. 372).

Ролята на филма в обучението по немски език като чужд може да се разгледа в три насоки: 1. Езиково обучение. 2. Културно/междукултурно обучение. 3. Медийно обучение. Тези три пласта в изследването се анализират с помощта на три учебни системи по немски език като чужд: *Aspekte Junior B1*, *Menschen B1* и *Sicher B1*. Прави впечатление разнообразието от видове филми, използвани от авторите на изброените учебни системи:

- фоторепортаж;
- теленовела;
- игрален филм;
- късометражен филм;
- рекламен филм;
- анимационен филм;
- литературна филмова адаптация;
- видеоматериали/видеоклипове.

Лингводидактическият анализ на работата „над“ филма (като основен метод в изследването) в трите учебни системи в разработката се представя и в табличен вид:³

В учебната система *Aspekte Junior B1* се разглеждат общо 20 (двадесет) автентични филма (тринадесет в първата част и седем – във втората част):

³ Таблиците тук и на всички останали места в работата са съставени от автора, А. И.

Таблица 1. *Филмите в Aspekte Junior B1, Band 1*

Заглавие на филма	Упражнения / задачи / страница	Компетентности: умения, знания, отношения, нагласи
Deutschlandlabor: Mentalität	стр. 22 – 23 / четири упражнения / задачи 2b, 3, 4b, 5	Интеркултурна компетентност Умения за работа в екип
Radfahrer gegen Autofahrer	стр. 38 – 39 / две упражнения / задачи 2a, 3a	Стратегийна компетентност Умения за водене на записки с помощта на ключови думи Умения за работа с ключови думи
Wie schmeckt's denn so?	стр. 54 – 55 / две упражнения / задачи 2a, 2b, 3	Развитие на диалогични умения
Funsport – Surfen auf der künstlichen Welle	стр. 71 / едно упражнение / задачи 3a, 3b, 3c	Умения за продуциране на писмен текст на чужд език Развитие на монологични умения
Hochbegabte Kinder	стр. 86 – 87/ пет упражнения/ задачи 2, 3a, 3b, 4a, 4b, 5a, 5b, 6	Комуникативноречеви умения Умения за работа с ключови думи Умения за продуциране на писмен текст на чужд език
Deutsche Sprache – hippe Sprache?	Стр. 102 – 103 / пет упражнения / задачи 2a, 2b, 3a, 3b, 4, 5, 6a, 6b	Социолингвистична компетентност Умения за водене на записки с помощта на ключови думи
Komplimente machen – Freude schenken	стр. 118 – 119/ четири упражнения / задачи 1a – 1c, 2a – 2c, 3a – 3c, 4a-4e	Умения за изказване на предположения Развитие на диалогични умения
Generation Konsum	стр. 134 – 135 / пет упражнения / задачи 1a – 1c, 2a – 2c, 3, 4a, 4b, 5	Развитие на монологични умения Умения за продуциране на писмен текст на чужд език Умения за коригиране на текст

Erfurt	стр. 150 – 151 / три упражнения / задачи 1, 2а, 3	Умения за извличане на информация от няколко текста и обединяването ѝ в нов, свързан текст Учене с помощта на плакати Развитие на умения за презентиране
Wildtiere in Berlin	стр. 166 – 167 / пет упражнения / задачи 2а, 2b, 3а – 3с, 4, 5а – 5с, 6	Умения за представяне на преработена информация от различни източници Умения за водене на записки с помощта на ключови думи Умения за продуциране на писмен текст на чужд език
Ganz von vorn beginnen	стр. 182 – 183 / пет упражнения / задачи 2а, 3, 4, 5а – 5с, 6	Развитие на монологични умения Умения за съотнасяне на съждения към даден текст Умения за водене на записки с помощта на ключови думи Умения за изказване на предположения
Sprache als Beruf	стр. 198 – 199/ четири упражнения/ задачи 2а – 2с, 3, 4а – 4b, 5	Развитие на монологични умения Умения за съотнасяне на съждения към даден текст
Faszination Freeclimbing	стр. 214 – 215/ три упражнения / задачи 3, 4а – 4с, 5а – 5b	Умения за представяне на преработена информация от различни източници Умения за продуциране на писмен текст на чужд език Развитие на диалогични умения Интеркултурна компетентност

Филмите в *Aspekte Junior B1* се намират в дигиталната версия на учебния комплект. Електронният учебник е наличен на www.klett.bg. Става дума за автентични филми – репортажи, документални филми, филмови пътеводители – и като такива те са автентични културни продукти. Задачите в *Aspekte Junior B1* се отнасят предимно до съдържанието на филмите. Предложени са освен това и задачи, които водят до провеждане на дискусии или ролеви игри, както и такива, които изискват креативна работа, напр.

креативно писане. Филмовите секвенции са с продължителност между три и десет минути. След всеки четири модула, в края на всеки раздел, има по две филмови страници *sehen / nachdenken/ diskutieren*. Секвенциите са факултативно предложение, което задълбочава и разширява тематичната работа. Дейностите, които са интегрирани във *Filmseiten*, са представени и в графа *Kommunikation*. Особено силно е застъпена груповата работа като социална форма. Страниците в учебника, отделени за работа с филм, са цветни и по този начин се открояват от останалите бели страници. Само в тази учебна система има обособена в съдържанието графа *Strategien* (Стратегии), в която са разпределени следните стратегии за работа (следващи последователността на работата с двадесетте филма):

- водене на записки с помощта на ключови думи;
- учене с помощта на плакати;
- събиране на предположения;
- писане на аргументирана лична позиция;
- коригиране на текст;
- перифразиране / преформулиране на текст;
- работа с ключови думи;
- писане на реферат;
- работа с аргументи, извлечени от текст;
- логическо свързване на отделни аргументи в цял текст.

Таблица 2. Филмите в *Aspekte Junior B1, Band 2*

Заглавие на филма	Упражнения/ Задачи/ страница	Компетентности: умения, знания, отношения, нагласи
Blind geboren	стр. 20 – 21/ три упражнения/ задачи 2a – 2c, 3, 4	Умения за съотнасяне на съждения към даден текст Умения за събиране на предположения Умения за логическо свързване на отделни аргументи в цял текст
Alles mit links	стр. 36/ едно упражнение/ задачи 2a – 2c, 2d	Социолингвистична компетентност Умения за формулиране на заглавие
Fit für den Norden?	стр. 52 – 53/ едно упражнение/ задачи 3a – 3c	Интеркултурна компетентност Комуникативноречеви умения Умения за извличане, подбор и структуриране на информация

Kunstwerke auf ehemaligen Abraumhalden	стр. 68 – 69/ четири упражнения/ задачи 2, 3a, 3b, 4a, 4b	Умения за коригиране на текст Умения за водене на записки с помощта на ключови думи Интеркултурна компетентност
Ein Traum wird wahr	стр. 84 – 85/ четири упражнения/ задачи 2a, 3, 4, 5	Интеркултурна компетентност Умения за извличане на информация от няколко текста и обединяването ѝ в нов, свързан текст Развитие на монологични умения
Musik	стр. 100 – 101/ три упражнения/ задачи 2a, 2b, 3a, 3b, 4a, 4b	Умения за водене на записки с помощта на ключови думи Умения за писане на резюме Интеркултурна компетентност
Vogelflug	стр. 116 – 117/ три упражнения/ задачи 3, 4, 5	Умения за представяне на преработена информация от различни източници Умения за водене на записки с помощта на ключови думи Развитие на изследователски умения Развитие на диалогични умения Умения за работа с аргументи, извлечени от текст

Във втората част на учебната система *Aspekte Junior B1, Band 2* стратегиите за работа са, както следва:

- съотнасяне на съждения към даден текст;
- формулиране на заглавие;
- разбиране на критиката в рецензия към книга;
- извличане на информация от няколко текста и обединяването ѝ в нов, свързан текст;
- представяне на преработена информация от различни източници.

В учебната система *Menschen B1* се разглеждат осем филма (клипа), разпределени в осем модула, т.нар. Modul-Plus. Осемте клипа са разпределени тематично в т.нар. Film-Stationen (станции „Филм“): четири клипа са в първата част на учебника (*Menschen B1.1.*), четири – във втората част (*Menschen B1.2.*).

Таблица 3. Филмите в *Menschen* В1.1/ В1.2

Заглавие на филма/ Вид филм	Упражнения/ Задачи/ страница	Компетентности: умения, знания, отношения, нагласи
Film-Stationen, Clip 1 – “Beruf und Arbeit“ видеоклип	Band 1.1 - стр. 24/ две упражнения/ задачи 1a – 1c, 2	Умения за извличане, подбор и структуриране на информация Комуникативноречеви умения Лингвистична компетентност
Film-Stationen, Clip 2 – “Zukunft/ Die Migros” видеоклип	стр. 42/ три упражнения/ задачи 1a – 1c, 2a, 2b, 3a – 3c	Интеркултурна компетентност Социолингвистична компетентност Използване на компенсаторни стратегии за разбиране и извличане на информация Развитие на монологични умения
Film-Stationen, Clip 3 – „Hueber – Freude an Sprachen“ видеоклип	стр. 60/ три упражнения/ задачи 1a, 1b, 2a, 2b, 3a – 3c	Използване на компенсаторни стратегии за разбиране и извличане на информация Развитие на монологични умения
Film-Stationen, Clip 4 - „Glücksmomente“ видеоклип	стр. 78/ три упражнения / задачи 1a, 1b, 2a – 2d, 3a, 3b	Умения за продуциране на писмен текст на чужд език Развитие на монологични умения Интеркултурна компетентност
Film-Stationen, Clip 5 - „Sprache – Sprachliche Missverständnisse“ видеоклип	Band 1.2 – стр. 24/ две упражнения/ задачи 1a, 1b, 2a, 2b	Развитие на диалогични умения Умения за продуциране на писмен текст на чужд език
Film-Stationen, Clip 6 - „Nachbarschaftshilfe“ видеоклип	стр. 42/ три упражнения/ задачи 1a, 1b, 2a – 2c, 3	Интеркултурна компетентност Развитие на монологични умения Стратегийна компетентност Развитие на стратегии за разбиране

Film-Stationen, Clip 7 - „Die „Stadtdetektive“ - Porträt: Astrid Herrnleben“ видеоклип	стр. 60/ три упражнения/ задачи 1a, 1b, 2a – 2c, 3a, 3b	Стратегийна компетентност Използване на компенсаторни стратегии за разбиране и извличане на информация Развитие на монологични умения Развитие на изследователски умения
Film-Stationen, Clip 8 - „Umwelt und Klima - In den Bergen“ видеоклип	стр. 78/ две упражнения/ задачи 1a – 1c, 2a, 2b	Интеркултурна компетентност

Според концепцията на авторите на учебната система *Menschen B1* при работа над конкретния филм учащите се ангажират с различни видове упражнения, декомпозирани в конкретни задачи, които развиват всички видове умения: рецептивни (слушане, гледане и четене с разбиране) и продуктивни (писане и говорене). Идеята на авторите е предложените от тях шаблони за филми да се използват от обучаваните при създаване на собствени филми (напр. като се използват мобилните телефони). Готовите си филми учениците може да качат на учебна платформа или да ги покажат пред класа / групата. Друга идея на авторите е филмите в учебната система да се използват като импулс за проектна работа (в и извън училищна среда). Филмите в *Menschen B1* провокират лични реакции, емоции и позиция. Паралелно с всичко филмите представят примери за функцията на „езика на тялото“ в културно специфични комуникативни ситуации.

Първият клип „Beruf und Arbeit“ е на стр. 24. Филмът предлага комуникативни ситуации от различни професионални области. Към клипа са предложени две упражнения, които са декомпозирани в задачите 1a – 1c и задача 2. Задача 1a е предвидена преди първото гледане и слушане с разбиране: към избраните от авторите като визуални импулси снимки (чрез които само се загатва за определена професия) трябва да се изберат названията на професии, които биха били подходящи към тях. Задача 2b е за съотнасяне: отново чрез визуални импулси (снимки на конкретни хора, които са действащи лица в клипа) се цели активиране на знанията по слухов и визуален път. Това се постига чрез изграждане на очаквания за гледане и слушане, а целта е кой най-бързо (по време на филма) ще познае конкретната професия. Задача 1c е предвидена за интензивно гледане и слушане: при повторно пускане на филма обучаваните трябва да запишат липсващата единична информация във визитните картички, която е извлечена от изказванията на героите във филма. Задача 2a е задача за писане от рецептивно-продуктивен тип. Тя е свързана със задача 2b: задача, отнасяща се към т.нар. kommunikationsstrukturierende Übungen (за структуриране на

информация и развитие на комуникативните компетентности при слухово възприемане на текст).

Вторият клип „Zukunft/ Die Migros“ е на стр. 42. Към клипа са предложени три упражнения, декомпозирани в задачите 1a – 1c, 2a, 2b и 3a – 3c. Задача 1a предполага да се използват компенсаторни стратегии, като учениците се ориентират без звуков фон, разчитайки само на визуалните образи. Целта е да се определи темата, като след това отново следва гледане, вече със звуков фон. Задача 1c е с избираем отговор (1 верен и 1 грешен) и е предвидена за селективно гледане и слушане. В задача 2a учениците трябва да определят правилната последователност на изразите, тя се предлага след гледането на секвенцията. Задача 3a е насочена към детайлирано (задълбочено) разбиране при гледане и слушане. Задача 3c е комуникативна задача, която се предлага на учениците във фаза след гледане на секвенцията: обучаваните трябва да могат да изразят накратко преценката си, като при това се аргументират (устна монологична реч).

Третият клип „Hueber – Freude an Sprachen“ е на стр. 60. Налични са три упражнения към клипа, които са декомпозирани в задачите 1a, 1b, 2a, 2b и 3a – 3c. Първата задача 1a е за интензивно гледане и слушане с разбиране. В задача 1b се дописват липсващите имена в изреченията. Тук е включена задача 2a с алтернативен отговор (вярно – грешно). В следващата задача 3a се използват компенсаторни стратегии при ориентиране в съдържанието на секвенцията без звуков фон. Последната задача 3c е комуникативна задача, чрез която учащите самостоятелно конструират езикови изказвания, без да имат предложени изразни средства като опора.

Четвъртият клип „Glücksmomente“ е на стр. 78. Включени са три упражнения, декомпозирани в задачите 1a, 1b, 2a – 2d, 3a и задача 3b. В задача 1a се използва снимка (на хора, които са действащи лица в клипа) като визуален импулс, за да се подтикнат обучаваните да изразят предположения. Задача 1b е с алтернативен отговор: по време на гледането трябва да се маркират само верните съждения. Следващата задача 2a е подготвяща продуцирането на писмен текст, при която учениците с помощта на ключови думи създават т.нар. Ideennetze (идейни мрежи). При задача 3a фокусът е върху селективното гледане и слушане с разбиране, като се съотнасят снимки и съждения по време на гледане на секвенцията. Задача 3b цели развитие на монологичните умения: говорещите трябва да обяснят същността на понятието „щастие“ в личен план.

Петият клип „Sprache – Sprachliche Missverständnisse“ е във втората част на учебната система В1.2., на стр. 24. Предвидени са две упражнения, декомпозирани в задачите 1a, 1b, 2a и задача 2b. Задача 1a е за съотнасяне: илюстрациите като визуални импулси се съотнасят една с друга. Следващата 1b е за селективно гледане и слушане, предполага алтернативен избор (1 вярно – 1 грешно). В задача 2a се цели продуциране на писмен текст чрез

работа по двама (писане в група): разговор, който кореспондира с историята на филма. Развиват се уменията за креативно писане, т.нар. *Kollektiver Dialog* като вид креативно писане. Втората част от задачата симулира устната комуникация и подготвя обучаваните за реални ситуации: следва да се изиграе сцената пред групата/ класа.

Шестият клип „*Nachbarschaftshilfe*“ е на стр. 42. На обучаваните се предлагат три упражнения, декомпозирани в задачите 1a, 1b, 2a – 2c и задача 3. Задача 1a е преди гледането на началото на клипа – обучаваните трябва да изразят предположения относно човека на снимката и дейността му. Следващата задача е предвидена за работа по двама: преди гледането на поредната секвенция, във вид на ексцерпт, се подреждат предположения, които след това (след като се изгледа секвенцията) се сравняват с гледаното / чуто. Задача 3c е за детайлно разбиране при гледане и слушане, изисква се разбиране и на най-малките подробности. Задача 3 е комуникативна задача: да се изрази личната позиция спрямо разгледаната проблематика.

Седмият клип „*Die “Stadt detektive” – Porträt: Astrid Herrnleben*“ е на стр. 60. Работи се с три упражнения, декомпозирани в задачите 1a, 1b, 2a – 2c, 3a и задача 3b. Задача 1a предполага да се използват компенсаторни стратегии, като учениците се ориентират без звуков фон, разчитайки само на визуалните образи. Целта е да се определят главните действащи лица, като се гледа началото без звук, като след това отново следва гледане вече със звуков фон. Задача 1b е с избираем отговор (1 верен и 1 грешен) и е предвидена за селективно гледане и слушане. Задача 3c е за интензивно гледане и слушане с разбиране: обучаваните трябва да отговорят на въпроси, започващи с въпросителна дума (*W-Fragen*).

Осмият, последен клип „*Umwelt und Klima – In den Bergen*“ е на стр. 78. Предвидени са две упражнения, декомпозирани в задачите 1a – 1c, 2a и задача 2b. Първата задача отново е насочена към развиване на компенсаторни стратегии: учениците трябва да се ориентират без звуков фон, разчитайки само на визуалните образи и да определят основната тема. Чрез задача 1c се работи по време на гледането на филма: следва да се определи правилната последователност на съжденията (интензивно гледане и слушане с разбиране). Задача 2a е с алтернативен отговор: трябва да се маркират само верните съждения.

В учебната система *Sicher B1+* има девет различни предложения. Тематичните кръгове са осем, но в пети тематичен кръг се работи с два филма, ето защо общият брой на филмите е осем плюс три музикални видеоклипа. В края на всяка урочна единица има *Filmseiten Sehen und Hören* – страници, отделени за работа с филм. След четири урочни единици има допълнителни страници *Filmseiten Sehen und Hören* (в началото на пета урочна единица са три допълнителни страници *Filmseiten Sehen und Hören*). В края на пета урочна единица е поместена още една страница *Filmseite* (стр.

б1). Прави впечатление разнообразната жанрова палитра: едно интервю, три фоторепортажа, един анимационен филм, един късометражен филм, три музикални видеоклипа и два рекламни филма (единият от които е под форма на интервю). При фоторепортажите става дума за серии от последователно преминаващи снимки, които са придружени от съответен текст. Филмите са с продължителност между три и десет минути, намират се в DVD в медийния пакет.

Таблица 4. Филмите в *Sicher B1+*

Заглавие на филма/ Вид филм	Упражнения/ Задачи/ страница	Умения/ Компетентности
Interviews mit Deutschlernenden - интервю	стр. 16 – 17/ две упражнения/ задачи 3a – 3d, 4	Развитие на продуктивни умения Развитие на монологични умения Умения за водене на записки с помощта на ключови думи
Oktoberfest – Foto – Reportage фоторепортаж	стр. 26/ три упражнения/ задачи 1a, 1b, 2a, 2b, 3	Компенсаторна компетентност Развитие на умения за презентиране
Weltreisen – Foto – Reportage фоторепортаж	стр. 39/ две упражнения/ задачи 2a – 2c, 2d	Развитие на монологични умения Компенсаторна компетентност
Kein Platz für Gerold – Animationsfilm анимационен филм	стр. 49/ пет упражнения/ задачи 1a – 1e, 2, 3, 4, 5a, 5b	Развитие на монологични умения Комуникативноречеви умения
Das Atelier La Silhouette – Foto – Reportage фоторепортаж	стр. 51/ едно упражнение/ задача 2 стр. 52/ едно упражнение/ задача 1	Социолингвистична компетентност Развитие на рецептивни умения за възприемане на текст (осмисляне, обобщаване, тълкуване на информация)
Ausbildung bei einer Bank – Werbefilm/ Interview рекламен филм интервю	стр. 61/ две упражнения/ задачи 1a – 1c, 2a, 2b	Развитие на продуктивни умения Интеркултурна компетентност

Ein Videoclip von "Blumentopf" Ein Videoclip von "Revolverheld" Ein Videoclip von "LaBrassBanda" видеоклипове	стр. 71 – 72/ четири упражнения/ задачи 1, 2a – 2c, 3a – 3d, 4a, 4b	Стратегийна компетентност Компенсаторна компетентност Развитие на продуктивни умения
Kleingeld – Kurzfilm късометражен филм	стр. 85/ три упражнения/ задачи 1, 2, 3	Компенсаторна компетентност Развитие на монологични умения Умения за водене на записки с помощта на ключови думи
Werbefilm рекламен филм	стр. 97/ три упражнения/ задачи 1a – 1c, 2a, 2b, 3a – 3e	Компенсаторна компетентност Развитие на умения за проектна работа

Според концепцията на авторите на учебната система *Sicher B1+* в рамките на предвидените тематични кръгове последователно и интегрирано се работи върху основните умения, като само в тази система (при едно сравнение между трите избрани за това изследване учебни системи) като напълно самостоятелни (във всеки тематичен кръг) са обособени упражненията, развиващи уменията за слушане с разбиране и тези за гледане и слушане с разбиране.

Първият филм е интервю: "Interviews mit Deutschlernenden". На стр. 16 – 17 са предвидени две упражнения, декомпозирани в задачите 3a – 3d и задача 4, чрез които се работи върху уменията за продуктивно писане (контролирано продуциране на текст – с помощта на въпроси с въпросителна дума).

Вторият филм е фоторепортаж: "Oktoberfest. Foto – Reportage". На стр. 26 са предложени три упражнения, декомпозирани в задачите 1a, 1b, 2a, 2b и задача 3. Задача 2a е за интензивно, а задача 3 – за селективно гледане и слушане с разбиране. Чрез упражненията се развиват рецептивните умения за осмисляне на информацията, както и уменията за извличане на важната информация.

Третият филм е фоторепортаж: "Weltreisen. Foto – Reportage". На стр. 39 се работи с две упражнения, които са декомпозирани в задачите 2a – 2c и задача 2d. Сред задачите е предложена една задача с алтернативен избор: вярно – грешно. Чрез работата върху филма се развиват комуникативноречевите умения.

Четвъртият филм е анимационен филм: “Kein Platz für Gerold. Animationsfilm“. На стр. 49 са предвидени пет упражнения, декомпозирани в задачите 1a – 1e, 2, 3, 4, 5a и задача 5b. Развиват се както рецептивните умения за разбиране на информация, така и продуктивните умения (за продуциране на текст въз основа на предположения как би могла да продължи историята във филма).

Петият филм е фоторепортаж: “Das Atelier La Silhouette. Foto – Reportage“. На стр. 51 е задача 2, а на стр. 52 е задача 1. Предложени са предимно задачи от репродуктивно-продуктивен тип. Работата с фоторепортажа включва и развитие на умения за коригиране на съждения.

Шестият филм е рекламен филм, едно интервю: “Ausbildung bei einer Bank. Werbefilm/ Interview“. На стр. 61 са предложени две упражнения, декомпозирани в задачите 1a – 1c, 2a и задача 2b. Развиват се умения за прилагане на стратегии при интензивно гледане и слушане с разбиране. Включена е задача за разбиране на съдържанието на младежко радиопредаване.

С три видеоклипа (“Blumentopf”, “Revolverheld” и “LaBrassBanda”) се работи на стр. 71 и 72: предвидени са четири упражнения, декомпозирани в задачите 1, 2a – 2c, 3a – 3c, 3d, 4a и задача 4b. Чрез упражненията се развиват уменията за извличане на важна информация от текстове на песни, както и уменията за писане на коментар като вид текст.

Осмото предложение е късометражен филм: “Kleingeld. Kurzfilm“. На стр. 85 се работи с три упражнения, декомпозирани в задачите 1, 2 и задача 3. Развиват се комуникативноречевите умения: да се разкаже история с помощта на собствените записки.

Над рекламния филм (Werbefilm) на стр. 97 се работи с помощта на три упражнения, декомпозирани в задачите 1a – 1c, 2a, 2b, 3a – 3d и задача 3e. На обучаваните е предложена комуникативна задача: изразяване на лична позиция спрямо рекламния филм.

Изводи

1. Трудността при упражненията за гледане и слушане с разбиране не се определя само от трудността на съдържанието на филма/ видеосеквенцията, а и от трудността на задачите в учебните системи по немски език като чужд.

2. Сред съвременните теории все по-често се открояват такива, които свързват стратегиите с вътрешните ресурси и способности. „Познаването“ на конкретната стратегия е заложено и в концепциите на авторите на разгледаните учебни системи по немски език като чужд, насочени към развитие на уменията за гледане и слушане с разбиране.

3. При работа над филма в разгледаните учебни системи по немски език като чужд се установиха четири сходни тематични области: *Sprache*

(Език), *Beruf/ Arbeit* (Професия/ Работа), *Umwelt* (Околна среда) и *Musik* (Музика).

4. Само в една от разгледаните учебни системи (*Aspekte junior*) има обособена графа *Strategien* (Стратегии), в която са описани някои от използваните в модулите стратегии при работа. Тези стратегии се използват и при работата във *Filmseiten* (страниците, отделени за работа с филм).

5. Филмите и в трите учебни системи провокират изразяването на аргументирана лична позиция.

6. И в трите учебни системи се редуват задачи за интензивно, селективно и детайлирано гледане и слушане с разбиране.

7. Умението за водене на записки с помощта на ключови думи е водещо при много от задачите и в трите системи.

8. Не са открити много задачи за креативно писане, което логично се свързва с езиковото ниво B1, което следва да се достигне, т.е. едва на по-високо ниво на обучаваните (B2/C1) се предлагат повече задачи от този тип.

9. Правилно впечатление изключително голямото жанрово разнообразие на филмите и в трите учебни системи.

10. Голям брой упражнения допринасят за развитие на стратегийната и на компенсаторната компетентност.

11. Силно застъпена при работата с филма е груповата работа като вид социална форма.

Заклучение

Симултанно протичащият процес на взаимодействие между визуалния и аудитивния канал на възприемане по време на работата над филма допринася за развитие на всички умения в чуждоезиковото обучение – както на рецептивните, така и на продуктивните. Паралелно с това се използват най-различни стратегии за работа преди, по време и след гледането на филма. Разгледаните в изследването учебни системи представят специфични авторски концепции за развитие на умението за гледане и слушане с разбиране, които са обединени от една идея: да се интензивира и задълбочи процесът на чуждоезиково обучение в променена, дигитализирана образователна среда. При това се смесват реалността и художествената фикция, автентичността и илюзорността, въображението и достоверността, разбира се, без да се нарушават дидактическите принципи, които са в основата на всяко ефективно (чуждо)езиково обучение.

References

- Abraham, U. (2009). *Filme im Deutschunterricht*. Leipzig: Klett/Kallmeyer.
- Aspekte Junior für Bulgarien. (2018). *Kursbuch B1. Deutsch als Fremdsprache*. Band 1. Klett.
- Aspekte Junior für Bulgarien. (2018). *Kursbuch B1. Deutsch als Fremdsprache*. Band 2. Klett.B
- Biechele, B. (2008). Sehen und Hören bringen Verstehen: Filmverstehen im Konzept der Fertigkeiten eines modernen Fremdsprachenunterrichts. In Br., Kadzadej, E., Kristo, M. de Matteis, & J. Röhling, (Hrsg.). *Methodik und Didaktik für den Deutschunterricht (Daf)*, 105-123. Oberhausen: Athena.
- Ende, I., Bruk, S. (2013). *Prilagane na obshtata referentna ramka za ezitsite v evropeyskite obrazovatelni sistemi*. Bryuksel: Evropeyski parlament B 1047. [Енде, И., Брук, С. Прилагане на общата референтна рамка за езиците в европейските образователни системи. Брюксел: Европейски парламент, B 1047, 2013.]
- Europarat. (2001). *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen*. Strassburg: Langenscheidt.
- Grünewald, A. (2009). Sehen und Verstehen: Analyse referenzsemantischer Zeichen in Spielfilmen. In Eva, Leitzke-Ungerer, (Hrsg.). *Film im Fremdsprachenunterricht. Literarische Stoffe, interkulturelle Ziele, mediale Wirkung*. Stuttgart: ibidem.
- <http://www.europarl.europa.eu/studies>, *достъп на 05.01. 2024*
- <https://masscomm.nbu.bg/download/departamenti/masovi-komunikacii/konkursi/audiovision-s-petkov.pdf>, *достъп на 06.01. 2024*
- Karbi, G., Genç, A. (2020). Film als vielschichtiges Medium im Fremdsprachenunterricht. *Diyalog*, 2, 366-385.
- Lütge, C. (2012). *Mit Filmen Englisch unterrichten*. Berlin: Cornelsen.
- Schwerdfeger, I. C. (1989). *Sehen und Verstehen. Arbeit mit Filmen im Unterricht Deutsch als Fremdsprache*. Berlin et al.: Langenscheidt.
- Menschen B1.1. *Kursbuch. Deutsch als Fremdsprache*. Band 1.1. Hueber: Educational Centre.
- Menschen B1.2. *Kursbuch. Deutsch als Fremdsprache*. Band 1.2. Hueber: Educational Centre.
- Petkov, S. (2017). *Audio-viziyata. Proizvodstvo, razprostranenie, pokazvane*. Roy Komyunikeyshan: Alians print. [Петков, С., Аудио-визията. Производство, разпространение, показване. Рой Комюникейшън: Алианс принт, 2017.]
- Sicher B1 +. (2016). *Kursbuch B1+ Niveau. Deutsch als Fremdsprache*. Hueber.
- Zeitlinger, E. (2003). Unterhaltungsfilme im Unterricht? Versuch einer Begründung in Theorie und Praxis. *Ide-Zeitschrift für den Deutschunterricht in Wissenschaft und Schule*, 4, 78-85.